

Отримано
24.09.2023 р

Голова спеціалізованої
вченої ради
ДФ 26.133.034

з. н. н., проф. Петрошко Ж.В.

Голові спеціалізованої вченої ради

ДФ 26.133.034

у Київському університеті

імені Бориса Грінченка,

доктору педагогічних наук, професору,

професору кафедри соціальної педагогіки

та соціальної роботи факультету психології,

соціальної роботи та спеціальної освіти

Жанні ПЕТРОЧКО

ВІДГУК

офіційного опонента, докторки педагогічних наук, професорки, завідувачки кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка **Надії ЧЕРНУХИ** на дисертаційну роботу **Вікторії МЕЛЬНИЧУК** «Соціальна профілактика залучення підлітків до комерційного сексу», подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 231 Соціальна робота, галузь знань 23 Соціальна робота.

1. **Актуальність дисертаційного дослідження.** У сучасному соціально-економічному середовищі українського суспільства та умовах розвитку незалежності України державна соціальна політика орієнтована на благополуччя людини, її успішну самореалізацію. Важливим вектором означеного є профілактика негативних явищ як фактору попередження соціальних негативів.

Сучасні соціалізаційні виклики, реалії соціально-економічних змін, зниження рівня соціального і державного контролю над особистим життям громадян є факторами, що спричиняють різні форми девіантної поведінки особистості.

Нагальною та гострою суспільною проблемою сучасного українського соціуму є залучення дітей та молоді до комерційного сексу.

Відповідно до досліджень у вітчизняному науковому просторі, за останні роки актуалізувалася проблема поширення проституції не тільки серед неповнолітніх дівчат, а й серед хлопчиків.

За даними біоповедінкових досліджень Українського інституту соціальних досліджень ім. О. Яременка та ЮНІСЕФ серед жінок, які займаються наданням сексуальних послуг в комерційних цілях, 11% склали діти у віці від 12 до 15 років і 20% – у віці від 16 до 17 років. Серед 123,5 тис. дітей, що належать до груп ризику, і дітей вулиці, кількість дівчат, які надають сексуальні послуги на комерційній основі, склала 5,5 тис., кількість хлопчиків/підлітків, які мали секс з чоловіками, склала 13 тис. Міжнародні організації наводять дані про те, що близько мільйона дітей в усьому світі залучені до сексуального туризму. Ця проблема торкається й українського суспільства. За даними соціологічного дослідження, здійсненого аналітичним центром «Соціоконсалтинг» у 2015 році, до сфери комерційного сексу в нашій країні дівчатка залучаються вже з 11-12 років, офіційно зареєстрованими є 612 випадків торгівлі дітьми, за якими відкрито кримінальні справи, а кожного дня працівниками відділів по боротьбі з кіберзлочинністю вилучаються тисячі порнографічних матеріалів за участі дітей. Згідно з даними дослідження, проведеного Представництвом Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні та ГО «Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка» у 2015 році, серед жінок, які займаються наданням сексуальних послуг у комерційних цілях, 13% склали діти у віці від 12 до 15 років та 20% – у віці від 16 до 17 років. Загалом від 10 до 20% працівників комерційного сексу в Україні мають вік до 18 років. Відтак, соціальна профілактика залучення підлітків до комерційного сексу є актуальною і затребуваною проблемою для науки, теорії, практики соціальної роботи в Україні.

2. Наукова новизна результатів дисертації. Наукова новизна результатів дисертації Вікторії Олексіївни Мельничук на тему: «Соціальна профілактика залучення підлітків до комерційного сексу» є неzapepечено актуальною і зумовлена тим, що в ній уперше цілісно, комплексно і системно розглянуто та теоретично обґрунтовано зміст, форми та методи соціальної

профілактики залучення підлітків до комерційного сексу у закладах загальної середньої освіти; сутність поняття «соціальна профілактика залучення підлітків до комерційного сексу»; розроблено та апробовано комплексну профілактичну програму роботи з підлітками з питань формування культури здорового способу життя, статевого виховання, профілактики ризикованої поведінки «Безпечне життя – безпечне кохання».

3. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації.

Теоретичне значення дисертації є переконливим і не викликає сумнів, оскільки в дослідженні запропоновано дієві та перспективні ідеї щодо змісту, форм та методів соціальної профілактики залучення підлітків до комерційного сексу у закладах загальної середньої освіти. Авторка дисертації визначила та охарактеризувала критерії, показники готовності підлітків до протидії залученню до комерційного сексу: когнітивний критерій («знання про сексуальну культуру», «знання про безпечну поведінку»); мотиваційно-ціннісний критерій («прагнення до саморозвитку», «усвідомлення цінності власного життя і здоров'я»); особистісний критерій («особиста гідність, самоповага», «емоційна стійкість»); операційний критерій («здатність визначати можливу соціальну небезпеку», «готовність чинити опір ризикованим пропозиціям»); виявлено та охарактеризовано рівні сформованості готовності підлітків до протидії залученню до комерційного сексу: високий (усвідомлений), середній (ситуативний), мінімальний (критичний).

Достатньо переконливим є практичне значення отриманих результатів дослідження, яке полягає у розробленні й практичному впровадженні змісту, форм та методів профілактичної роботи з підлітками та їхніми батьками, що використовуються в практиці роботи закладів загальної середньої освіти, центрів соціальних служб, громадських організацій тощо; методичному забезпеченні (методичні рекомендації, програми тренінгів, семінарів тощо) підготовки, підвищення кваліфікації педагогічних працівників і представників громадських організацій до профілактики залучення підлітків до комерційного сексу. На особливу увагу заслуговує розроблена та рекомендована для практичної діяльності комплексна профілактична програма роботи з

підлітками, щодо профілактики ризикованої поведінки «Безпечне життя – безпечне кохання».

Матеріали дослідження Вікторії Мельничук можуть бути використані у системі підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників, практичній роботі соціальних педагогів, соціальних працівників; змісті освітніх компонентів для здобувачів вищої освіти спеціальності 231 Соціальна робота за освітніми програмами «Соціальна робота», «Соціальна педагогіка».

4. Наукова обґрунтованість результатів дослідження полягає в детальному та ґрунтовному опрацюванні теоретичних джерел за проблемою дослідження. Наукові положення, висновки і результати дисертації Вікторії Мельничук базуються на використанні загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, таких як: теоретичні, контент-аналіз нормативно-правових документів, систематизація і класифікація науково-теоретичного матеріалу; емпіричних – опитування, анкетування; методів математичної статистики з метою кількісної обробки даних і визначення статистичної значущості отриманих у ході експерименту результатів. Загальні висновки дисертації є логічними та переконливими, в повному обсязі презентують хід дослідження, успішне виконання поставлених завдань.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією. Означені в дисертації Вікторії Мельничук завдання виконано на достатньо високому рівні. Чітко сформульовано мету дослідження, для її досягнення вдало визначено завдання та обрано ефективні наукові методи. Представлений для опонування текст дисертації засвідчує високий рівень методології наукової діяльності авторки дисертації Вікторії Мельничук, вдале застосування результатів дослідження на практиці, успішне оволодіння необхідними для рівня доктора філософії компетенціями.

6. Апробація результатів дисертації. Основні результати дисертаційного дослідження відображені у 41 наукових та науково-методичних працях. З них: 10 наукових статей, опублікованих у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; 2 наукові статті у співавторстві, опубліковані у періодичних наукових

виданнях, проіндексованих у базі даних Web of Science Core Collection; 29 публікацій, у яких додатково висвітлено наукові результати дисертації. Основні положення і результати дослідження представлено у доповідях і повідомленнях на багатьох міжнародних і всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях.

7. Структура та зміст дисертації. Зміст дисертаційної роботи Вікторії Мельничук «Соціальна профілактика залучення підлітків до комерційного сексу» охоплює основні аспекти теми, відповідає меті та завданням дослідження.

Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (322 найменування, з них 46 – іноземною мовою) та додатків. Загальний обсяг роботи становить 439 сторінок, з них основного тексту – 213 сторінок, 24 додатків – 155 сторінок, 25 таблиць і 18 рисунків – 21 сторінка.

Текст дисертаційного дослідження є логічним, самостійним, вирізняється творчим авторським підходом до виконання завдань дисертації, обізнаністю авторки в методологічному інструментарії, підходах, методах, принципах, обґрунтованістю висновків, оригінальному баченні дискусійних проблем.

У вступній частині Вікторії Мельничук переконливо обґрунтовано актуальність теми дослідження, її зв'язок із науковою програмою, сформулювало об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження, наукову новизну і практичне значення роботи, дані про апробацію отриманих результатів та публікації за темою дисертації.

У першому розділі «Теоретичні засади профілактики залучення підлітків до комерційного сексу як соціальної проблеми» Вікторія Мельничук ґрунтовно проаналізовано проблему залучення підлітків до комерційного сексу в сучасних наукових дослідженнях; міжнародні та вітчизняні стандарти форм та методів залучення підлітків до комерційного сексу; схарактеризовано соціальну профілактику залучення підлітків до комерційного сексу.

У другому розділі «Соціальна профілактика залучення підлітків до комерційного сексу в діяльності закладів загальної середньої освіти»

дисертанткою переконливо обґрунтовано соціально-педагогічні умови, сутність та особливості соціальної профілактики залучення підлітків до комерційного сексу, визначено рівні готовності підлітків протидіяти залученню до комерційного сексу.

У третьому розділі «Експериментальна робота з перевірки дієвості змісту, форм і методів соціальної профілактики залучення підлітків до комерційного сексу» здобувачкою виокремлено технологізацію процесу соціальної профілактики залучення підлітків до комерційного сексу, висвітлено результати експериментальної роботи з впровадження змісту, форм та методів соціальної профілактики залучення підлітків до комерційного сексу, оцінці та аналізу ефективності експериментальної роботи з соціальної профілактики залучення підлітків до комерційного сексу.

Загальні висновки є логічними та ґрунтовними, що узгоджено з проведеним дослідженням. Переконливими є основні результати дослідження та їх практична значущість для сучасної соціальної роботи в Україні.

8. Дотримання академічної доброчесності. Вивчення та детальний аналіз тексту дисертаційного дослідження дозволяють констатувати, що Вікторія Мельничук дотрималась правил академічної доброчесності, в тексті не знайдено некоректного цитування, ознак плагіату. Дисертаційна робота є новаторським, оригінальним, самостійним, завершеним науковим дослідженням і відповідає вимогам, які висуваються Міністерством освіти і науки України до оформлення дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

9. Дискусійні положення та зауваження. Значних та принципових зауважень щодо змісту і структури дисертації Вікторії Мельничук, її основних положень та концепції дослідження у опонента немає. Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертанткою результатів, вважаємо за доцільне висловити рекомендації до окремих положень дисертації.

1. У дисертації варто було б посилити дієвість механізмів впливу педагогічного колективу, батьків, громадськості на формування готовності підлітків чинити протидію залученню до комерційного сексу.

2. Виділені здобувачкою рівні формування готовості підлітків чинити протидію залученню до комерційного сексу: мінімальний (критичний), середній (ситуативний), високий (усвідомлений) не викликають сумніву і заслуговують на увагу. Проте, на наш погляд, доцільно було б пояснити у тексті дисертації чому виділено саме ці рівні.

3. Дисертацію та її практичну значущість посилила б актуалізація і виокремлення правового аспекту можливостей та прав учасників процесу протидії залучення підлітків до комерційного сексу;

4. Незаперечним є те, на наш погляд, що виконане дослідження, його теоретичне та практичне значення значно посилив би аналіз гендерних особливостей профілактики залучення підлітків до комерційного сексу;

5. Слушною нам видається пропозиція щодо розробки рекомендацій для здійснення профілактичної роботи для підлітків в інклюзивному середовищі в загальних закладах середньої освіти.

Висловлені пропозиції не знижують загальної позитивної оцінки дисертації Мельничук Вікторії Олексіївни на тему: «Соціальна профілактика залучення підлітків до комерційного сексу» і є можливостями для подальшої наукової діяльності за означеною проблемою.

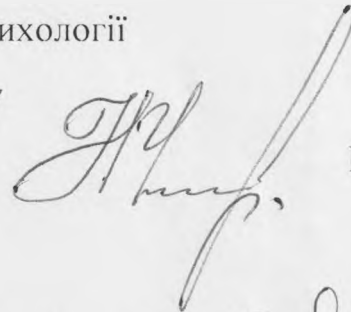
10. Загальний висновок і оцінка дисертації. Аналіз дисертації Мельничук Вікторії Олексіївни на тему: «Соціальна профілактика залучення підлітків до комерційного сексу» та опублікованих здобувачкою наукових праць дає підстави для висновку про те, що робота є новаторським, оригінальним, самостійним і завершеним дослідженням, яке містить наукову новизну, теоретичне і практичне значення, повністю відповідає обраній спеціальності.

Робота виконана на високому науково-методичному рівні, містить різноплановий і ретельно опрацьований здобувачкою матеріал, визначається науковою новизною і практичним значенням, що дає нам право вважати, що дисертаційне дослідження Мельничук Вікторії Олексіївни на тему «Соціальна профілактика залучення підлітків до комерційного сексу» відповідає пп. 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової

спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 р. за № 155/30023, а її авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 23 Соціальна робота за спеціальністю 231 Соціальна робота.

Опонент:

докторка педагогічних наук,
професорка, завідувачка кафедри соціальної реабілітації
та соціальної педагогіки факультету психології
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Надія ЧЕРНУХА

Діловодство
Вчений секретар НДЧ
КАРАУЛЬНА Н.В.
2023р.

